

**PORADNÍ VÝBOR K
RÁMCOVÉ ÚMLUVĚ O OCHRANĚ
NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN**

**Příloha
RADA EVROPY**

CONSEIL DE L'EUROPE Strasbourg, 16. listopadu 2015

Tajné
ACFC/OP/IV(2015)004

**Čtvrté stanovisko k České republice
přijaté dne 16. listopadu 2015**

SHRNUTÍ

Úřady v České republice podporují toleranci mezi jednotlivými národnostmi a vzájemné porozumění ve společnosti a zástupci většiny národnostních menšin hovoří o tom, že celkově ve vztazích mezi většinou a menšinami převládá úcta a otevřenost. Rada vlády pro národnostní menšiny, která je stálým poradním orgánem, tvoří na centrální úrovni hlavní strukturu pro dialog mezi zástupci národnostních menšin a úřady. Vítaným krokem je nedávné přizvání zástupců běloruské a vietnamské menšiny do Rady.

Navzdory snahám úřadů však v české společnosti dochází ke zřetelnému nárůstu xenofobie a poklesu tolerance. V některých částech společnosti přetrvávají silné protiromské a protipřistěhovalecké projevy. Jazyk netolerance, který byl v minulosti výhradně součástí projevů politických stran extrémní pravice, se v posledních letech stal normou a pronikl do středního politického proudu. Shromáždění a pochody na romských sídlištích organizované extrémně pravicovými politickými uskupeními často končí násilnými potyčkami s policií. Tento trend je nanejvýš znepokojivý z toho důvodu, že místo hledání způsobů, jak budovat soudržnou a tolerantní společnost, politici představitelé prohlubují rozpory, které brání nalezení řešení skutečných problémů. Úřady si závažnost této situace uvědomují a podnikají kroky k její nápravě. Vítané jsou zejména snahy veřejných orgánů v oblasti vzdělávání.

Umísťování nepřiměřeného počtu romských dětí do základních „praktických škol“, kde se vyučuje podle omezených osnov a probíhá tak segregace od většinové populace žáků, pokračuje. Nejnovější Akční plán inkluzivního vzdělávání i Konsolidovaný akční plán výkonu rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci D. H., oba zaměřené na snížení počtu romských žáků ve třídách „speciálních škol“, svůj cíl nesplnily. Povzbudivé je, že nedávná úprava školského zákona přijatá v únoru 2015, odstranila pasáž, která umožňovala, aby byly na „praktické (speciální) školy“ zapisovány děti bez mentálního postižení. Rozhodnutí státních orgánů poskytovat poslední rok vzdělávání v mateřských školách zdarma a plány na zavedení povinné docházky v tomto předškolním roce by také měly zlepšit vyhlídky romských dětí ve školách.

Přetrvávající existence ubytoven umístěných na okrajích mnoha obcí, v nichž žije přibližně 100 000 osob, přičemž nepoměrně vysokou část z nich tvoří Romové, nasvědčuje segregaci Romů v marginalizovaných komunitách. Plány na přijetí zákona o sociálním bydlení, který by tvořil právní rámec zaručující práva majitelů nemovitostí a nájemníků a vytvořil plán financování renovací a rekonstrukcí prázdných nemovitostí v soukromém vlastnictví vhodných pro trh se sociálním bydlením, jsou vítány.

Zakládání výborů pro národnostní menšiny na obecní úrovni postupuje pomalu. Kromě toho mají představitelé národnostních menšin i nadále pochybnosti o ne zcela jasném postupu jmenování členů výborů vedením obce, což má za následek to, že někteří jmenovaní členové adekvátně nehájí zájmy národnostních menšin.

Doporučení okamžitých kroků:

- > **podporovat toleranci a respekt mezi většinovým obyvatelstvem; vynakládat trvalé a účinné úsilí k prevenci, potírání a trestání nerovnosti a diskriminace, kterou trpí Romové; zlepšit životní podmínky Romů, zejména vytvořit podmínky, které by umožnily přestěhovat obyvatele ubytoven do odpovídajících sociálních bytů;**
- > **posílit snahy v boji proti projevům nesnášenlivosti, rasismu, xenofobie a nenávistným výrokům, které jsou přítomné v české společnosti, zároveň účinněji monitorovat situaci a uplatňovat přiměřené sankce, pokud bude třeba;**
- > **co nejdříve podniknout veškerá opatření nutná k okamžité eliminaci postupů, které vedou k přetrvávající segregaci romských dětí ve školách, a zdvojnásobit snahu o nápravu ostatních nedostatků, které postihují romské děti v oblasti vzdělávání; zajistit romským dětem rovné příležitosti přístupu ke kvalitnímu vzdělání na všech úrovních; přijmout opatření k prevenci nevhodného umísťování dětí do „praktických škol“ a zajistit, aby umísťování do „speciálních škol“ probíhalo pouze na základě informovaného souhlasu;**
- > **na základě konzultací se zástupci národnostních menšin přezkoumat legislativní ustanovení a správní pravidla a postupy upravující zakládání, jmenování a fungování výborů pro národnostní menšiny; přehodnotit postupy jmenování členů výborů pro národnostní menšiny s cílem zajistit větší zapojení organizací národnostních menšin do tohoto procesu a zajistit, aby jmenovaní představitelé měli důvěru a podporu národnostní menšiny, kterou zastupují.**

OBSAH

I. KLÍČOVÁ ZJIŠTĚNÍ	4
PROCES MONITOROVÁNÍ	4
OBEČNÝ PŘEHLED SOUČASNÉ SITUACE	4
VYHODNOCENÍ OPATŘENÍ ZAVEDENÝCH PŘI IMPLEMENTACI TŘETÍHO CYKLU DOPORUČENÍ OKAMŽITÝCH ROKŮ.....	4
VYHODNOCENÍ OPATŘENÍ ZAVEDENÝCH PŘI IMPLEMENTACI DALŠÍCH DOPORUČENÍ Z TŘETÍHO MONITOROVACÍHO CYKLU.....	5
II. ZJIŠTĚNÍ PODLE JEDNOTLIVÝCH ČLÁNKŮ	7
ČLÁNEK 3 RÁMCOVÉ ÚMLUVY	7
ČLÁNEK 4 RÁMCOVÉ ÚMLUVY	9
ČLÁNEK 5 RÁMCOVÉ ÚMLUVY	12
ČLÁNEK 6 RÁMCOVÉ ÚMLUVY	13
ČLÁNEK 9 RÁMCOVÉ ÚMLUVY	16
ČLÁNEK 10 RÁMCOVÉ ÚMLUVY.....	18
ČLÁNEK 11 RÁMCOVÉ ÚMLUVY	19
ČLÁNEK 12 RÁMCOVÉ ÚMLUVY	20
ČLÁNEK 14 RÁMCOVÉ ÚMLUVY	22
ČLÁNEK 15 RÁMCOVÉ ÚMLUVY	23
III. ZÁVĚRY	25
DOPORUČENÍ OKAMŽITÝCH KROKŮ	25
DALŠÍ DOPORUČENÍ.....	26

I. KLÍČOVÁ ZJIŠTĚNÍ

Proces monitorování

1. V rámci čtvrtého cyklu bylo přijato toto stanovisko k implementaci Rámcové úmluvy v České republice, a to v souladu s článkem 26, odst. 1 Rámcové úmluvy a bodem 23 usnesení 97, odst. 10 Výboru ministrů. Zjištění vycházejí z informací obsažených ve čtvrté Zprávě státu odevzdané státními orgány dne 29. července 2014, z dalších písemných zdrojů a informací získaných poradním výborem od vládních a nevládních kontaktů během jeho návštěvy v Praze a v Brně 13.–18. dubna 2015. Poradní výbor by rád vyjádřil svou vděčnost za otevřený a konstruktivní přístup státních orgánů v průběhu návštěvy. Také uvítal organizaci následného semináře zaměřeného na zjištění poradního výboru uvedená ve třetím stanovisku z prosince 2013. Poradní výbor dále oceňuje, že v průběhu přípravy čtvrté zprávy státu probíhaly rozsáhlé konzultace se zástupci menšin.

2. Poradní výbor se těší na pokračování dialogu se státními orgány České republiky a také se zástupci národnostních menšin a dalších stran zapojených do implementace Rámcové úmluvy. Poradní výbor státním orgánům rozhodně doporučuje, aby v zájmu podpory inkluzivních a transparentních procesů toto stanovisko po jeho přijetí zveřejnily. Dále navrhuje, aby příslušné orgány zvážily překlad tohoto stanoviska i připravovaného usnesení Výboru ministrů a jeho obecné šíření, například prostřednictvím následných setkání, mezi všechny příslušné zúčastněné strany.

Obecný přehled současné situace

3. Česká republika pokračuje ve svém úsilí chránit příslušníky národnostních menšin na základě ustanovení zákona o právech příslušníků národnostních menšin z roku 2001. Rada vlády pro národnostní menšiny, stálý poradní orgán, který se skládá ze zástupců čtrnácti uznaných menšin a dále z představitelů ministerstev a dalších veřejných orgánů odpovědných za politiku související s menšinami, představuje na centrální úrovni hlavní strukturu pro dialog mezi příslušníky národnostních menšin a státními úřady. Vítaným krokem je nedávné přizvání zástupců běloruské a vietnamské menšiny do Rady.

4. Stát podporuje kulturní projekty národnostních menšin prostřednictvím různých programů a poskytuje granty na publikace v jejich příslušných jazycích. České rozhlasové a televizní stanice i nadále vysílají celou řadu pořadů pro národnostní menšiny a o nich, je třeba však poznamenat, že rozsah vysílání v jazycích národnostních menšin je malý. Dobře rozvinutý systém vzdělávání v polském jazyce, který funguje od školek po střední školy, i nadále úspěšně funguje v okresech Frýdek-Místek a Karviná, kde mají studenti z polské minority možnost vzdělávat se v polštině. Kromě toho je podpora poskytována také v různých formách výuky jazyků dalších národnostních menšin.

5. Úřady v České republice podporují toleranci mezi jednotlivými národnostmi a vzájemné porozumění ve společnosti a zástupci většiny národnostních menšin hovoří o tom, že celkově ve vztazích mezi většinou a menšinami převládá úcta a otevřenost. Velmi znepokojivý je však přetrvávající negativní postoj a předsudky vůči Romům a přistěhovalcům. Příčinou závažných obav je zejména neustávající negativní vyjadřování některých politiků o Romech a imigrantech a zároveň oblíbenost těchto politiků u voličů. Shromáždění a pochody na romských sídlištích organizované hnutími na krajní politické pravici vytvářejí atmosféru zastrašování a hrozeb pronásledování, slovních a fyzických útoků namířených proti místním romským obyvatelům. Úřady jsou si závažnosti této situace vědomy, a proto přijímají opatření k boji proti rasismu, předsudkům a nesnášenlivosti v různých podobách včetně trestněprávních opatření, vzdělávání a kampaní ke zlepšování povědomí a ke snížení míry nezaměstnanosti a integraci Romů do většinové společnosti. Strategie romské integrace na roky 2014–2020 přijatá v únoru 2015 definuje cíle, termíny, ukazatele výkonu a určuje jednotlivé oblasti odpovědnosti v klíčových otázkách zaměstnanosti, zdraví, bydlení, sociálního zajištění, vzdělávání, podpory romské kultury a jazyka, osobní bezpečnosti a předluženosti.

6. Je však třeba poznamenat, že doteď přijatá opatření ke snížení počtu romských dětí ve „speciálních školách“, zajištění vhodného bydlení pro obyvatele ubytoven, snížení míry nezaměstnanosti mezi Romy a změně společenského postoje vůči Romům, kteří představují pouze zhruba dvě procenta celkové populace, nepřinesla znatelné výsledky.

Vyhodnocení opatření zavedených při implementaci třetího cyklu doporučení okamžitých kroků

7. Státní orgány i nadále bojují proti všem formám nesnášenlivosti, rasismu a xenofobie, které ovlivňují českou společnost, zejména pak mladší generaci. Průřezové téma *Multikulturní výchova* v základním vzdělávání umožňuje žákům seznamovat se s rozmanitostí různých kultur, jejich tradicemi a hodnotami. Národní strategie Primární prevence rizikového chování dětí a mládeže 2013–2018

a program *občanského vzdělávání* tvoří povinnou součást osnov středních škol. Jejich cílem je vyučovat o demokracii a multikulturním soužití s výhledem na odstranění extremismu a prevenci radikalizace mladých. Doporučení vyučovat historii 20. století, které přijalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, má vést k předávání informací o fašismu, nacismu, druhé světové válce, nacistickém rasovém a jiném pronásledování, odporu proti nacismu, holocaustu a genocidě Romů s cílem působit proti narůstajícím extremistickým a nedemokratickým tendencím rozvíjejícím se v české společnosti.

8. Trestní zákoník obsahuje odstavce postihující podněcování k nenávisti, které stanovují trest pro toho, „kdo veřejně hanobí některý národ, jeho jazyk, některou rasu nebo etnickou skupinu, nebo skupinu osob“ a z výše uvedených důvodů podněcuje k násilí proti skupině osob nebo jednotlivci. Zahrnuto je zde také hanobení národa, jeho jazyka, rasy nebo etnické skupiny nebo skupiny osob. Dále je motiv rasové, etnické, náboženské nebo jiné podobné nenávisti považován za přitěžující okolnost při posuzování trestných činů.

9. Je však třeba poznamenat, že jazyk netolerance, který byl v minulosti výhradně součástí projevů politických stran extrémní pravice, se v posledních letech stal normou a pronikl do středního politického proudu, přičemž šíří negativně stereotypní vnímání Romů a imigrantů a zároveň tento postoj přináší politickým stranám, které ho zastávají, výrazný úspěch u voličů. Tento trend je nanejvýš znepokojivý z toho důvodu, že místo hledání způsobů, jak budovat soudržnou a tolerantní společnost, političtí představitelé prohlubují rozpory, které brání nalezení řešení skutečných problémů dopadajících na společnost.

10. V odstraňování praxe, která vede k pokračující segregaci romských dětí ve školách, bylo dosaženo jen omezeného pokroku. Akční plán inkluzivního vzdělávání i Konsolidovaný akční plán výkonu rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci D. H., oba zaměřené na snížení počtu romských žáků ve třídách „speciálních škol“, své cíle nesplnily. Procento romských dětí ve „speciálních třídách“ a „praktických školách“, které vyučují podle omezených osnov, se ve školním roce 2013–2014 ve skutečnosti oproti roku 2012–2013 zvýšilo z 28,2 % na 32,4 %. Procento romských dětí na běžných školách se zároveň snížilo z 10,3 % na 9,5 %.

11. Vítána je úprava školského zákona přijatá 13. února 2015, odstranila pasáž představující riziko, že děti bez mentálního postižení by dále byly zapisovány na „praktické školy“. Kromě toho rozhodnutí státních orgánů od roku 2012 poskytovat poslední rok vzdělávání v mateřských školách zdarma a plány na zavedení povinné docházky v tomto předškolním roce by také měly zlepšit vyhlídky romských dětí ve školách.

12. Zakládání výborů pro národnostní menšiny na obecní úrovni postupuje pomalu, navzdory poměrně nízkým požadavkům na minimální počet. Kromě toho mají představitelé národnostních menšin i nadále pochybnosti o ne zcela jasném postupu jmenování členů výboru vedením obce, což má za následek to, že někteří jmenovaní členové adekvátně nehájí zájmy národnostních menšin a účinně brání požívání práv zaručených Rámcovou úmluvou a zákonem o právech příslušníků národnostních menšin z roku 2001.

13. Po uveřejnění dat o sčítání lidu z roku 2011 a vzhledem k obecnému poklesu počtu lidí uvádějících svou etnickou příslušnost a k minimálním požadavkům vycházejícím ze sčítání lidu se počet obcí, které mají ze zákona povinnost založit výbory pro národnostní menšiny, snížil na 51 (ve srovnání s 283 obcemi, které minimální potřebný počet splňovaly před sčítáním). Bohužel se nepodařilo získat informace o praktické implementaci práva na využití minoritních jazyků při komunikaci se správními orgány, a to ani v obcích, kde výbory pro národnostní menšiny založeny byly.

Vyhodnocení opatření zavedených při implementaci dalších doporučení z třetího monitorovacího cyklu

14. Kancelář veřejného ochránce práv (ombudsmana) se i nadále těší podpoře veřejnosti a každoročně obdrží velký počet stížností. Je však třeba dodat, že kompetence veřejného ochránce práv jsou omezeny na vydávání nezávazných doporučení příslušným orgánům a ombudsmanovi neumožňuje zahájit soudní řízení nebo provádět vyšetřování v jednotlivých případech. To výrazně oslabuje schopnost veřejného ochránce práv bojovat proti diskriminaci.

15. Romové jsou i nadále vystaveni vážným a pevně zakořeněným obtížím a diskriminaci, zejména v souvislosti s přístupem k práci, zdravotním službám, vzdělání, s bytovou segregací a vystěhováváním romských rodin z center měst, rozšířeným protiromským postojem a projevy nenávisti. Systematická diskriminace Romů na trhu s nemovitostmi, která způsobuje, že mnoho Romů je nuceno bydlet na ubytovnách na okrajích obcí, je zásadním problémem, který ze strany státu vyžaduje okamžité řešení.

16. Plány na přijetí zákona o sociálním bydlení, který by tvořil právní rámec zaručující práva majitelů

nemovitostí a nájemníků a vytvořil plán financování renovací a rekonstrukcí vhodnějších prázdných nemovitostí v soukromém vlastnictví, je třeba podpořit.

17. Pozitivní je, že počet obcí, které používají dvojjazyčné nápisy a místní názvy, se v posledních pěti letech více než zdvojnásobil.

II. ZJIŠTĚNÍ PODLE JEDNOTLIVÝCH ČLÁNKŮ

Článek 3 Rámcové úmluvy

Osobní rozsah uplatňování Rámcové úmluvy

Současná situace

18. Poradní výbor poukazuje na fakt, že legislativa České republiky, která obsahuje definici konceptu „národnostních menšin“ se od posledního monitorovacího cyklu nezměnila. Přestože podle článku 2 zákona o právech příslušníků národnostních menšin¹ z 10. července 2001 je pro příslušníky národnostních menšin stále požadavkem pro přístup k zákonné ochraně státní občanství, přijaly úřady inkluzivní a otevřený přístup k aplikaci Rámcové úmluvy, která se vztahuje na všechny osoby bez ohledu na jejich státní občanství. V tomto kontextu by poradní výbor státním orgánům rád připomněl, že příslušníci národnostních menšin by měli požívat určitá práva garantovaná legislativou upravující postavení národnostních menšin, a to včetně práv týkajících se vzdělání a používání jazyků národnostních menšin, bez ohledu na jejich státní občanství.²

19. Poradní výbor upozorňuje na to, že v České republice jsou práva příslušníků národnostních menšin chráněna pouze s ohledem na ty příslušníky, kteří patří do skupin zastoupených v Radě vlády pro národnostní menšiny, stálém vládním poradním orgánu. Členství v Radě vlády určují úřady na základě návrhů předkládaných samotnou Radou. Členství bylo rozšířeno na zástupce Bělorusů, Bulharů, Chorvatů, Maďarů, Němců, Poláků, Romů, Rusínů, Rusů, Řeků, Slováků, Srbů, Ukrajinců a Vietnamců. Rozhodnutí z roku 2013 přizvat představitele Bělorusů a Vietnamců do Rady je vítáno a prokazuje dobrou vůli a otevřenost. Poradní výbor v tomto ohledu však upozorňuje, že proces přizvání zástupců určité minority k účasti v Radě vlády není jasně definován v zákoně a v praxi není transparentní.

20. Dále poradní výbor poukazuje na to, že zákon o právech příslušníků národnostních menšin vyhrazuje určitá práva, jako například právo zobrazovat topografické názvy v jazyce národnostní menšiny (§ 8), právo na užívání jazyka národnostní menšiny v úředním styku (§ 9), právo na vzdělávání v jazyce národnostní menšiny (§ 11), právo na rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny (§ 13), pro příslušníky „národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky“. Přestože se rozumí, že požívání některých práv podle Rámcové úmluvy může být z opodstatněných důvodů omezeno na oblasti tradičně obývané příslušníky národnostních menšin, poradní výbor apeluje na to, aby ostatní práva, jako například právo na vzdělání a přístup k médiím v jazyce dané národnostní menšiny, byla požívána všemi příslušníky národnostních menšin.

21. Poradní výbor bere na vědomí, že nový zákon o státním občanství České republiky³, který vešel v účinnost dne 1. ledna 2014, umožňuje dvojí nebo několikanásobné občanství, přičemž předchozí legislativa nařizovala automatické odebrání českého občanství osobám, které získaly státní občanství cizího státu. Poradní výbor tuto změnu vítá, protože pravděpodobně povede k tomu, že občané cizích států budou žádat o české občanství, čímž se formálně začlení do působnosti vnitrostátní legislativy upravující postavení národnostních menšin a Rámcové úmluvy.

Doporučení

22. Poradní výbor doporučuje státním orgánům dále pokračovat ve snaze o otevřený a inkluzivní přístup při uplatňování Rámcové úmluvy a o to, aby se zabránilo svévolnému vytváření rozdílů v požívání práv, která zaručuje Rámcová úmluva.

23. Poradní výbor dále apeluje na státní orgány, aby pravidelně vyhodnocovaly dopad uplatňování kritéria státního občanství v souvislosti s přístupem k právům minorit tak, aby jeho účinkem nebylo vylučování osob z rozsahu aplikace této úmluvy neoprávněným a svévolným, tedy diskriminačním, způsobem.

Sběr dat

Současná situace

24. Výsledky sčítání lidu, domů a bytů, které v České republice proběhlo v roce 2011, byly

¹“(1) Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.(2) Příslušníkem národnostní menšiny je občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.”

² Viz zpráva Benátské komise, "Non-Citizens and Minority Rights" ("Práva osob bez státního občanství a příslušníků národnostních menšin"), CDL-AD(2007)001, z 18. ledna 2007.

³ Zákon č. 186/2013 Sb. o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů".

zveřejněny v roce 2013. Poradní výbor uvítal, že respondenti mohli označit více než jednu národnost a více než jeden jazyk, případně na otázku neodpovědět. Podle výsledků sčítání byly počty osob, které uvedly příslušnost pouze k jedné z uznávaných národnostních menšin (nebo ve spojení s jinou národností), z celkového počtu 10 436 560 respondentů následující: Slováci – 147 152 (167 930), Ukrajinci – 53 253 (54 507), Poláci – 39 096 (42 463), Vietnamci – 29 660 (29 840), Němci – 18 658 (25 431), Rusové – 17 872 (18 774), Maďaři – 8 920 (10 513), Romové – 5 135 (12 953), Bulhaři – 4 999 (5 260), Řekové – 2 043 (2 576), Bělorusové – 2 013 (2 072), Srbové – 1 717 (1 936), Chorvati – 1 125 (1 436), Rusíni – 739 (973). Celkem 163 648 osob uvedlo příslušnost ke dvěma národnostem v různých kombinacích.⁴

25. Přestože poradní výbor plně uznává právo každého člověka neodpovědět na otázku národnosti, poukazuje na to, že 2 742 669 osob, tedy zhruba 26 % obyvatel České republiky, se rozhodlo neoznačit žádnou národnost. Poradní výbor zdůrazňuje, že jak uvádějí pravidla stanovená v článku 3 Rámcové úmluvy, rozhodnutí zda odpovědět či neodpovědět na otázku národnosti je výhradně na svobodném uvážení dotazovaných osob. S ohledem na tuto skutečnost výbor zdůrazňuje, že spolehlivé informace o etnickém složení populace jsou nutnou podmínkou implementace účinné politiky a opatření k ochraně menšin a pomoci při zachování a uznání jejich identity. Sčítání však nelze považovat za jediný indikátor jejich počtu při implementaci takových politik a opatření. To platí zvláště v kontextu České republiky, kde se mnoho práv odvíjí od hodnot zjištěných při sčítání lidu (viz také článek 15).

26. Poradní výbor však upozorňuje na to, že podle některých zástupců národnostních menšin nebyla důležitost a význam otázek při sčítání lidu dostatečně zřejmá, zejména pak v souvislosti s rozdílem mezi občanstvím a národností. V tomto kontextu, vzhledem k tomu, že mnohá práva chráněná podle Rámcové úmluvy a zajištěná vnitrostátní legislativou (například právo zakládat výbory národnostních menšin a právo zobrazovat topografické názvy v jazyce menšiny nebo právo zakládat minoritní jazykové školy) jsou podmíněna počtem příslušníků národnostních menšin žijících v dané obci, poradní výbor se znepokojením zaznamenal, že výsledky sčítání lidu nemusí přesně odrážet etnické složení české společnosti.⁵

27. Počet Romů, kteří uvedli svou etnickou identitu ve sčítání je mnohonásobně nižší než odhady počtu Romů žijících v České republice, které pocházejí od Romů samotných a od mezinárodních organizací (150 000–200 000).⁶ V tomto kontextu poradní výbor vítá informace poskytnuté vedením města Brna o průzkumu⁷ při plánování sociálních výdajů města.

28. Poradní výbor je toho názoru, že je nezbytné před dalším sčítáním lidu zorganizovat kampaň na zvýšení povědomí, která by obyvatelstvo řádně připravila a zároveň lidi informovala o dopadech a metodice sčítání tak, aby maximální počet lidí uvedl informovanou a svobodnou odpověď na otázky týkající se jejich národnosti a etnického původu a také znalosti a/nebo používání jazyků. Poradní výbor znovu opakuje, že statistiky o obyvatelstvu by se měly shromažďovat pravidelně a měly by být doplněny informacemi získanými z nezávislých výzkumů. Měly by se pečlivě analyzovat v součinnosti se zástupci menšin, zejména v případech, kdy se statistiky používají jako východisko pro uplatnitelnost práv menšin (viz také komentáře pod článkem 10, 11 a 15).

Doporučení

29. Poradní výbor vyzývá státní orgány, aby zvážily možnost shromažďování informací o situaci národnostních menšin dalšími způsoby mimo sčítání lidu, přičemž je třeba plně dodržovat mezinárodní standardy v oblasti ochrany osobních údajů, zejména pak standardy týkající se ochrany osobních údajů uvedené v doporučení Výboru ministrů (97)18 ohledně ochrany osobních údajů.

⁴Další informace jsou uvedeny v konečných výsledcích sčítání lidu, které zveřejnil Český statistický úřad (ČSÚ) na svých stránkách www.czso.cz/csu/sldb/census Information.

⁵Viz zejména § 19 tématického komentáře č. 3 o jazykových právech příslušníků národnostních menšin podle Rámcové úmluvy, přijatého dne 24. května 2012, ACFC/44DOC(2012)001 rev.

⁶Například organizace Minority Rights Group International uvádí, že "neoficiální odhady, které státní orgány nezpochybňují, uvádějí počet Romů žijících v České republice v rozmezí 150 000 a 200 000" www.minorityrights.org/minorities/roma-5/.

⁷Zatímco při sčítání lidu v roce 2011 uvedlo romskou příslušnost 156 obyvatel Brna, vedení města odhaduje, že Romů žijících v Brně je okolo 5 000, a to na základě průzkumu, který město nechalo zpracovat v roce 2008.

Článek 4 Rámcové úmluvy

Legislativa proti diskriminaci a její implementace

Současná situace

30. Poradní výbor si je vědom, že antidiskriminační zákon z roku 2009 přenesl do české legislativy směrnici Rady o rasové rovnosti (2000/43/ES) a směrnici Rady o rovném zacházení v zaměstnání (2000/78/ES). Zákon obsahuje ustanovení zakazující přímou a nepřímou diskriminaci, *mimo jiné* na základě rasy, etnického původu a národnosti v oblasti zaměstnávání, zdravotní péče, vzdělávání, sociálního zabezpečení, přístupu ke službám a bydlení a ustavuje soudní jurisdikci v případech domnělé diskriminace.

31. Poradní výbor také zaznamenal, že veřejný ochránce práv (ombudsman) dostal mandát jednat jako český orgán pro rovné zacházení vystupující proti diskriminaci mimo jiné tím, že pomáhá obětem diskriminace předkládat případy soudům, vydává zprávy a doporučení v otázkách diskriminace. Poradní výbor v tomto kontextu uvítal zprávu veřejného ochránce práv o etnickém složení žáků bývalých „speciálních škol“, vydanou v červnu 2012⁸, v níž se zabýval situací na 67 náhodně vybraných „praktických základních školách“ a došel k závěru nepřímé diskriminace, na jehož základě doporučil změny školského zákona, které by zabránily umísťování nepoměrně velkého počtu romských dětí do „praktických škol“ (podrobnosti v článku 12).

32. Kancelář veřejného ochránce práv se i nadále těší podpoře veřejnosti a každý rok obdrží velké a zároveň rostoucí množství stížností (8 202 v roce 2014, zvýšení oproti 6 339 v roce 2010).⁹ Poradní výbor však dodává, že mandát veřejného ochránce práv zůstává omezen, protože ombudsmanovi neumožňuje zahájit soudní řízení ani provádět vyšetřování v jednotlivých případech. Kompetence veřejného ochránce jsou omezeny na vydávání nezávazných doporučení státním orgánům. Dále ombudsman také nemůže monitorovat legislativu ani radit příslušným orgánům v průběhu sestavování zákonů. To výrazně oslabuje schopnost veřejného ochránce práv bojovat proti diskriminaci.

Doporučení

33. Poradní výbor vyzývá státní orgány, aby i nadále podporovaly a spolupracovaly s Kanceláří veřejného ochránce práv, a tak jí umožnily účinně plnit její roli, zejména s ohledem na prosazování doporučení ochránce práv.

34. Poradní výbor dále vyzývá státní orgány k tomu, aby zvážily rozšíření pravomocí veřejného ochránce práv, zejména pak s ohledem na možnost provádění vlastního vyšetřování a zahajování soudních řízení.

Uplatňování zásad rovného zacházení a zásad proti diskriminaci v případě Romů

Současná situace

35. Situace romské menšiny zůstává nejnaléhavějším společenským problémem ČR. Poradní výbor uznává, že státní orgány pokračují ve snahách bojovat proti diskriminaci a zavádět politiku začleňování Romů. Na základě zkušeností shromážděných v průběhu implementace konceptu romské integrace v letech 2010–2013 sestavily státní orgány Strategii boje proti sociálnímu vyloučení 2011–2015 a národní Strategii romské integrace 2014–2020¹⁰ (přijata v únoru 2015). Poradní výbor upozorňuje, že cíle stanovené v konceptu romské integrace na roky 2010–2013 ani cíle Strategie boje proti sociálnímu vyloučení nebyly dosaženy, a to zejména kvůli chybějícím rozpočtům na jednotlivá opatření a indikátorům jejich dopadu. Hodnocení Strategie boje proti sociálnímu vyloučení 2011–2015 ukazuje, že Akční plán výkonu rozsudku ve věci D. H. z roku 2012, který česká vláda předložila Výboru ministrů Rady Evropy, nebyl vůbec implementován. Kromě toho slabý mandát Rady vlády pro záležitosti romské menšiny, která byla hlavním orgánem odpovědným za dohled nad implementací tohoto akčního plánu, Radu nezmocnil k nastavení opatření, která měla být implementována, ani k uvalení sankcí na místní a regionální úřady v případě, kdy tato opatření neimplementovaly. Dále koncept a Strategie boje proti sociálnímu vyloučení 2011–2015 vhodně nepojila Romy, jako její hlavní příjemce, se samotnou implementací. Při přípravě, implementaci a hodnocení implementace jednotlivých opatření nebyl žádný prostor pro aktivní zapojení samotných Romů. Romové byli vnímáni spíše jako pasivní příjemci opatření, která pro ně vytvořila většinová společnost.¹¹

⁸www.ochrance.cz/fileadmin/userupload/DISKRIMINACE/Vyzkum/Vyzkum_skoly-zprava.pdf.

⁹Viz Výroční zpráva veřejného ochránce práv za rok 2014, str. 23. www.ochrance.cz/fileadmin/userupload/zpraw_pro_poslaneckou_snemovnu/Reports/Annual_2014.pdf

¹⁰ K dispozici na stránkách www.ec.europa.eu/iustice/discrimination/files/roma_czech_republic_strategy2_cs.pdf pouze v češtině

¹¹Viz také Analýza národních strategií romské integrace, Koalice pro evropskou romskou politiku, březen 2012, www.ereonetwork.org/media/userfiles/media/Final%20ERPC%20Analysis%2021%2003%2012_FINAL.pdf

36. Poradní výbor vzal na vědomí přijetí národní Strategie romské integrace 2014–2020. Tato strategie, která je rozpracovaná do mnohem větších detailů než předchozí dokumenty v této oblasti, definuje cíle, termíny, ukazatele výkonu a určuje jednotlivé oblasti odpovědnosti v klíčových otázkách zaměstnanosti, zdraví, bydlení, sociálního zajištění, vzdělávání, podpory romské kultury a jazyka, osobní bezpečnosti a předluženosti. Poradní výbor je toho názoru, že je příliš brzy na posuzování pravděpodobné účinnosti této strategie. Upozorňuje však, že zásady implementované v rámci předchozích strategií nesplnily své cíle v žádné z oblastí, a vyzývá státní orgány k vynaložení potřebných zdrojů všemi způsoby za účelem dosažení skutečného posunu v integraci Romů. Poradní výbor nicméně upozorňuje na to, že státní orgány strategii před jejím přijetím veřejně neprezentovaly ani nediskutovaly, čímž se její veřejné oznámení omezilo na tiskovou zprávu. Tato skutečnost spolu s negativním postojem většinové společnosti vůči Romům je jedním z faktorů, které mohou mít na účinnost strategie negativní vliv.

37. V tomto kontextu poradní výbor s politováním shledává, že na rozdíl od ostatních národnostních menšin jsou Romové stále vystaveni vážným a zakořeněným nesnázím a diskriminaci, zejména v souvislosti s dostupností zaměstnání, zdravotních služeb, většinového a univerzitního vzdělávání, bydlení, vystěhovávání romských rodin z center měst, rozšířenými protiromskými a nenávisťnými projevy. Dosud nebylo dosaženo žádného pokroku zejména při snižování počtu romských dětí navštěvujících „praktické školy“ (podrobnosti v článku 12).

38. Poradní výbor odsuzuje hlavně systematickou diskriminaci Romů na trhu s nemovitostmi, kdy mnoho majitelů odmítá pronájem Romům kvůli jejich původu, což vytváří začarovaný kruh ubytoven na okrajích mnoha obcí. Tyto předražené ubytovny, které neodpovídají standardům, kde se často celá rodina mačká v jedné malé místnosti, bez odpovídajícího hygienického zázemí, jsou provozovány soukromými podnikateli a financovány z obecních prostředků vyplácených přímo majitelům ubytoven. Podle úřadů žije v ubytovnách tohoto typu kolem 100 000 osob. Poloha těchto ubytoven, které se obvykle nacházejí daleko od center měst, zhoršená nedostatkem veřejné dopravy, prohlubuje segregaci Romů v marginalizovaných komunitách, snižuje šanci na získání zaměstnání a omezuje dostupnost většinových škol romským dětem. V tomto kontextu poradní výbor dále s hlubokým znepokojením shledává, že podle zpráv v médiích¹² úprava zákona o pomoci v hmotné nouzi, která vešla v platnost v květnu 2015, přenáší odpovědnost při rozhodování o žádostech o příspěvky na bydlení z úřadů práce na obce. Podle zpravodajských informací začalo mnoho obcí tyto nové kompetence využívat a počet zamítnutých žádostí se v posledních měsících výrazně zvýšil, takže až 17 000 lidem hrozí vystěhování.

39. Poradní výbor dále s hlubokým politováním zjistil, že národnost romských dětí umístěných v pečovatelských institucích krajské úřady zaznamenávají bez souhlasu rodičů nebo zákonných zástupců dětí, což má diskriminační vliv na možnosti těchto dětí najít náhradní rodinu. Zejména pak praxe svévolného kvazi-etnického označování dětí jako „Rom“, „poloviční Rom“, „vypadající jako Rom“ ze strany sociálních pracovníků odpovědných za blaho dětí je nepřijatelná a neslučitelná s Rámcovou úmluvou a je třeba jí zamezit.

40. Dalším závažným problémem jsou pokračující a hojně rozšířené protiromské a nenávisťné projevy, které mají Romy zastrašit, a také hrozby pronásledování, slovní napadání a fyzické násilí. Tato nenávisť se ve své nejzávažnější formě projevuje prostřednictvím politických organizací krajní pravice, jako je Dělnická strana sociální spravedlnosti (DSSS), které organizují shromáždění a pochody romskými sídlišti, jako bylo shromáždění v roce 2013 v Českých Budějovicích a v Duchcově a v letech 2013 a 2014 v Ostravě, kdy tyto akce často končí násilnými potyčkami s policií. Velmi znepokojivé je, že protiromské projevy se neomezují jen na politické strany krajní pravice, jako je DSSS, která v parlamentních volbách v roce 2013 získala pouhých 0,86 % hlasů, a nezískala tak křeslo v parlamentu. Další politické strany, například pravicová populistická strana Úsvit přímé demokracie, ve svých volebních kampaních otevřeně apelují na protiromské nálady, kdy se jejich předseda nechal slyšet, že „Romové by se měli vystěhovat do Indie“. Poradní výbor s politováním shledává, že část české populace taková sdělení přijímá stejně jako politické strany, které je hlásají. Ještě horší je situace, kdy si ani přední politici, jako je předseda senátního Podvýboru pro lidská práva a rovné příležitosti zastupující středové křesťanské demokracie a starosta města Vsetína, neodpustí pobuřující výroky, jimiž Romy označují za „nepřizpůsobivé“¹³ nebo „antisociální“.

Doporučení

41. Poradní výbor naléhavě vybízí státní orgány, aby vynakládaly trvalé a účinné úsilí k prevenci,

¹² Viz "Úřad práce: Nemůžeme říkat obcím, podle čeho mají při udělování doplatku na bydlení rozhodovat" www.romea.cz/en/news/czech/czech-labor-office-says-it-cannot-tell-municipalities-how-to-award-housing-benefits

¹³ Viz článek v Prague Daily Monitor z 13. března 2015: "Starosta Jiří Čunek oznámil České tiskové kanceláři, že radnice města Vsetína zakládá novou pracovní skupinu zaměřenou na "nepřizpůsobivé", která bude "navrhovat opatření, díky nimž bude město klidné a bezpečné, a možnosti, jak zabránit těmto skupinám obyvatel nebo jednotlivcům způsobovat ve městě problémy a napětí". www.praguemonitor.com/2015/03/13/commentary-czech-mayor-declares-war-inadaptables-again.

potírání a trestání nerovnosti a diskriminace, kterou trpí Romové, a dále k podpoře tolerance a antidiskriminačních postojů ve společnosti.

42. Obecně by romští představitelé měli být aktivně zapojeni do všech projektů a aktivit, které se jich týkají, jako jsou aktivity implementované v rámci Strategie boje proti sociálnímu vyloučení 2011–2015 a národní Strategie romské integrace 2014–2020 a dalších, zejména v oblasti bydlení.

43. Poradní výbor dále vyzývá státní orgány k posílení snahy v boji proti projevům nesnášenlivosti, rasismu a xenofobie, které jsou přítomné v české společnosti, zároveň účinněji monitorovat situaci, vyšetřovat a uplatňovat přiměřené sankce, pokud bude třeba.

Obvinění v souvislosti se sterilizací romských žen bez jejich předchozího svobodného a informovaného souhlasu

Současná situace

44. Poradní výbor bere na vědomí, že Vláda České republiky vydala v listopadu 2009 veřejné omluvné vyjádření, v němž se oficiálně omluvila za sterilizaci romských žen bez jejich předchozího svobodného a informovaného souhlasu. Výbor dále upozorňuje, že mnoho z obětí sterilizace bez předchozího svobodného a informovaného souhlasu nezískalo odškodnění a pokračuje v řešení svých případů soudní cestou.

45. V tomto kontextu poradní výbor uvítal informaci o návrhu zákona o odškodnění pro oběti vynucené sterilizace, který v současné době zpracovává kabinet ministra pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu. Pokud bude tento zákon přijat, ustaví pravidla pomoci obětem, které byly sterilizovány mezi lety 1966 a 2012 a které nebyly schopné domoci se odškodnění prostřednictvím soudů nebo jinou cestou, a tak by se těmto obětem konečně dostalo určité míry spravedlnosti.

Doporučení

46. Poradní výbor naléhavě vyzývá státní orgány, aby bez dalšího odkladu odškodnily oběti sterilizace bez svobodného a informovaného souhlasu. Státní orgány by měly zajistit, aby příslušná právní ustanovení upravující předchozí informovaný souhlas byla vždy dodržována.

Článek 5 Rámcové úmluvy

Podpora kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin

Současná situace

47. Hlavním orgánem odpovědným za implementaci kulturní politiky je Ministerstvo kultury. Tři programy, které vznikly na podporu kulturních aktivit jsou: Program podpory rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin – podpora periodického tisku, rozhlasového a televizního vysílání; Program podpory kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin – podpora pro umělecké, kulturní a vzdělávací aktivity, výzkum a analýzu národní kultury a lidových tradic, zdokumentování národních kultur, vydavatelskou činnost a multietnické kulturní akce zacílené na potírání nesnášenlivosti a xenofobie; a Program na podporu integrace romské komunity, který se zaměřuje na vytváření rovných podmínek pro příslušníky romské komunity, zejména pak podporu společenských a kulturních aktivit, které uskutečňují organizace romské komunity.¹⁴

48. Finanční podporu organizace a propagace kulturních aktivit poskytují národnostním menšinám obecní, krajské a centrální úřady a patří sem financování živého umění, jako jsou festivaly a divadlo, muzea a publikace. Dům národnostních menšin, který vznikl pod záštitou hlavního města Prahy, poskytuje kanceláře organizacím národnostních menšin a dále také prostor pro výstavy a představení.

49. Poradní výbor se zájmem shledává, že Ministerstvo kultury dále poskytuje také roční podporu aktivitám národnostních menšin v rámci programu „Knihovna 21. století“, který je zaměřen na knihovny uchovávající sbírky knih v jazycích národnostních menšin, a granty zaměřené na podporu multikulturních aktivit, které podporují kulturní dialog v rámci společnosti.

50. Muzeum romské kultury v Brně a Židovské muzeum v Praze jsou financovaná Ministerstvem kultury a poskytují nedocenitelné informace o historii, tradicích a kultuře Romů a Židů a také slouží jako ústřední body projektů zaměřených na kulturu a zvyšování povědomí, které přitahují široké obecní mimo danou menšinu. Ministerstvo kultury také podporuje Památník Terezín, kde probíhá výzkum a vzdělávací aktivity zaměřené na holocaust. Poradní výbor s potěšením shledal, že v roce 2014 ministerstvo zajistilo financování nákupu vhodné budovy v Jevišovce, kde bude umístěno Chorvatské muzeum, které se bude věnovat zachovávání kultury Chorvatů na jižní Moravě.

51. Podle Zprávy státu se financování kulturních projektů ve sledovaném období (2009–2013) každoročně snižuje a v roce 2013 jeho výše dosáhla 6,3 milionu Kč¹⁵ (poslední dostupný údaj). Přestože si poradní výbor je vědom, že financování ze strany státu je významně doplňováno na úrovni krajů a obcí, vnímá tento trend jako politováníhodný a stejně tak ho odsuzují představitelé národnostních menšin. V tomto kontextu poradní výbor zaznamenal znepokojení vyjádřené různými zúčastněnými stranami, a to nejen kvůli nedostatku finančních zdrojů, ale také kvůli postupu rozdělování rozpočtů na roční bázi, který organizacím národnostních menšin neumožňuje vytvářet dlouhodobé plány. Poradní výbor souhlasí s mnohými účastníky v tom, že přechod k víceletým plánům by tento problém vyřešil. Kromě toho skutečnost, že podpora je vyplácena při předložení dokladu o výdajích, ztěžuje situaci hlavně malým organizacím, pro které je obtížné shánět potřebné finanční zdroje.

Doporučení

52. Poradní výbor vyzývá státní orgány, aby pokračovaly a posílily svou snahu při poskytování přiměřené finanční podpory, zejména zlepšením její dostupnosti národnostním menšinám, a to včetně těch méně početných, na jejich kulturní iniciativy a muzea.

¹⁴ Viz Rada Evropy/ERICarts, Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe, 17th edition, 2015. www.culturalpolicies.net/web/countries-profiles-download.php

¹⁵ Průměrný směnný kurz české koruny vůči euru byl v letech 2013–2014 přibližně 26,5 Kč za 1 €.

Článek 6 Rámcové úmluvy

Tolerance a mezikulturní dialog

Současná situace

53. Zástupci většiny asociací národnostních menšin hovoří o tom, že celkově ve vztazích mezi většinou a menšinami převládá úcta a otevřenost. Státní orgány na centrální, krajské i obecní úrovni usilují o podporu vzájemné tolerance mezi etniky a porozumění ve společnosti prostřednictvím různých opatření a programů. Navzdory těmto snahám však v české společnosti dochází ke zřetelnému nárůstu xenofobie a nesnášenlivosti. Pro poradní výbor je velmi znepokojující, že v některých částech společnosti přetrvávají silné protiromské a protipřistěhovalecké projevy, kdy jsou lidé z romských komunit často označováni za „nepřizpůsobivé“, „asociální“ nebo jsou obviňováni ze „zneužívání sociálních dávek“. Poradní výbor je znepokojen zejména tím, že jazyk nesnášenlivosti, který byl v minulosti výhradně součástí projevů politických stran extrémní pravice, se v posledních letech stal normou a pronikl do středního politického proudu.¹⁶ S politováním je třeba říci, že negativní stereotypní vyjadřování o Romech přináší určitý voličský úspěch pravicovým politickým stranám a dokonce i uznávané politické organizace se uchylují k využívání protiromské rétoriky. Poradní výbor zastává názor, že tento trend je nanejvýš znepokojivý z toho důvodu, že místo hledání způsobů, jak budovat soudržnou a tolerantní společnost, političtí představitelé prohlubují rozpory, které brání nalezení řešení skutečných problémů tížících společnost. Obzvláště znepokojivý je fakt, že protiromské pochody, které pořádá Dělnická strana sociální spravedlnosti (DSSS), přitahují nezanedbatelné množství demonstrantů z různých částí společnosti (viz také související poznámka pod článkem 4).

54. Poradní výbor dále shledává, že přestože populace tvořená příslušníky cizích států je v České republice velmi malá a přítomnost muslimů je velmi omezená, dochází k výraznému vzestupu protipřistěhovaleckých a zejména pak protiislámských projevů ze strany populistických politických uskupení, jako je Úsvit přímé demokracie, který je doprovázen obecně rozšířeným pocitem ohrožení české identity a hodnot. Podněcující výroky, masové podepisování peticí¹⁷ a demonstrace proti muslimským přistěhovalcům svědčí o atmosféře xenofobie a nesnášenlivosti. Zejména pak poradní výbor s politováním shledává nárůst xenofobie a odmítání dokonce i dobrovolného přijímání uprchlíků a žadatelů o azyl přicházejících do České republiky se svolením českých úřadů. V této znepokojivé situaci je poradní výbor potěšen tím, že státní orgány závažnost tohoto problému uznávají a podnikají kroky k jeho nápravě. Vítaná je hlavně snaha státních orgánů vzdělávat mladé lidi o demokracii a multikulturním soužití v rámci programu *občanského vzdělávání*, které je součástí osnov středních škol a výhledově má eliminovat extremismus a předcházet radikalizaci mladých. Poradní výbor také uvítal informaci o doporučení vyučovat historii 20. století, které přijalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v roce 2013 s cílem působit proti narůstajícím extremistickým a nedemokratickým tendencím rozvíjejícím se v české společnosti.¹⁸

Doporučení

55. Poradní výbor naléhavě vyzývá státní orgány, aby systematicky a včas odsoudily všechny případy protiromské a protipřistěhovalecké rétoriky ve veřejném prostoru, hlavně pak na politické scéně a v médiích, v duchu doporučení č. R (97) 20 Výboru ministrů členským státům o „nenávisných projevech“.

56. Poradní výbor dále státní orgány vyzývá, aby zesílily snahu podporovat respekt a celkové mezikulturní porozumění mezi různými skupinami ve společnosti, a to také prostřednictvím komplexních opatření cílených na většinovou společnost.

57. Státní orgány musí urychleně učinit kroky k potírání stereotypů a predsudků v politickém vyjadřování a k podpoře tolerance a mezikulturního dialogu napříč společností jako celkem. Je nezbytně nutné, aby byla bez odkladu implementována specifická cílená opatření, jako například kampaně na zvýšení povědomí mimo jiné za účasti médií, která budou působit jako protiváha narůstajícím protiromským náladám a xenofobii ve společnosti, která má přímý vliv na přístup k právům.

Památník v Letech

58. Poradní výbor připomíná, že ve svém předchozím stanovisku vzal na vědomí založení památníku v Letech, který připomíná oběti romské genocidy v nacistickém koncentračním táboře. Také

¹⁶Enemies among us: The anti-elitist and xenophobic discourses in the Czech Republic and Slovakia, Alena Kluknavská, 2014; www.rexter.cz/wp-content/uploads/rexter_02_2014_3.pdf.

¹⁷Viz Prague Post „Thousands sign anti-immigrant petition“ 7 June 2015, www.praguepost.com/czech-news/48182-thousands-sign-anti-immigrant-petition

¹⁸Viz Zpráva státu, str. 5.

odsoudil situaci, kdy místo bývalého koncentračního tábora v Letech bylo z velké části zabráno prasečí farmou, která zde byla založena v 70. letech. Vzhledem k symbolice a významu pro Romy i českou společnost obecně poradní výbor silně doporučoval státním orgánům prasečí farmu z místa bývalého koncentračního tábora v Letech přemístit. Navzdory dlouhodobé kampani romských organizací i mezinárodních institucí¹⁹ do dnešního dne k odstranění prasečí farmy nedošlo. Poradní výbor však uznává, že odstranění prasečí farmy je cílem zahrnutým v nové Strategii romské integrace, kterou přijaly české státní orgány v únoru 2015.²⁰

Doporučení

59. Poradní výbor opakuje svou výzvu státním orgánům prioritně odstranit prasečí farmu z místa bývalého koncentračního tábora v Letech.

Snaha potírat nenávist a násilí z etnických nebo rasových důvodů

Současná situace

60. Poradní výbor připomíná, že § 356 trestního zákoníku (podněcování k nenávisti) trestá odnětím svobody až na dva roky toho, kdo veřejně podněcuje k nenávisti vůči „národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob“, zatímco § 352 (Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci) trestá odnětím svobody od šesti měsíců do tří let toho, kdo použije násilí proti skupině osob nebo jednotlivcům, nebo jim vyhrožuje mimo jiné pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost nebo vyznání. Dále § 42 písm. b) trestního zákoníku výslovně mluví o „rasové, etnické, náboženské či jiné podobné nenávisti“ jako o přitěžující okolnosti, kterou mají mít soudci na zřeteli při posuzování trestných činů. Hanobení národa, jeho jazyka, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob mimo jiné pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost nebo vyznání, jak je uvedeno v § 355 trestního zákoníku, se trestá odnětím svobody až na dvě léta.

61. Policie vede statistiky²¹ o všech spáchaných trestných činech, včetně trestných činů s rasistickými nebo jinými motivy souvisejícími s nesnášenlivostí. Údaje za rok 2013 ukazují, že 37,4 % (79 trestných činů) z celkového počtu trestných činů extremistické povahy bylo spácháno podle § 403 (Založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka), § 404 (Projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka) a § 405 (Popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia) trestního zákoníku. Trestné činy podle § 355 (Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob) představovaly druhou nejpočetnější skupinu. Podíl v rámci všech kategorií trestných činů byl 17,5 % (37 trestných činů, z nichž 29 případů bylo vyřešeno a 41 pachatelů stíháno). Trestné činy podle § 352 (Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci) představovaly 9 % (19 trestných činů) z celkového počtu. Pod § 352 spadalo 12 vyřešených případů, v nichž byli stíháni 22 pachatelé. Přestože pro rok 2014 není dostupná podrobná statistika, podle údajů shromážděných policejním prezidiem nedošlo k významným změnám ve složení trestných činů v porovnání s předchozím rokem.

62. Policie v roce 2014 zaznamenala 53 trestných činů motivovaných nenávistí vůči Romům (26,3 % z celkového počtu trestných činů extremistické povahy). Tyto údaje ukazují nárůst ze 42 takových trestných činů zaznamenaných v roce 2013. Většina trestných činů byla spáchána v ústeckém kraji (17 trestných činů) a v moravskoslezském kraji (10 trestných činů).

63. Poradní výbor shledává, že tato čísla jsou poměrně nízká vzhledem k nárůstu extremistických a nedemokratických tendencí rozvíjejících se v české společnosti, což státní orgány uznávají. Účastníci rozhovorů s poradním výborem uvedli, že tato nízká čísla jsou způsobena skutečností, že oběti trestných činů z nenávisti, včetně Romů, málokdy věc oznámí policii, protože nevěří, že se jejich právy a obavami někdo bude přiměřeně zabývat a ochraňovat je.

64. Stížnosti na policisty upravuje § 175 správního řádu, podle něhož má každý právo nahlásit stížnost na postup nebo jednání úřední osoby v případě, kdy jsou dotčena jeho práva. Údaje o stížnostech na pochybení policistů shromažďuje Generální inspekce bezpečnostních sborů. V roce 2014 Generální inspekce bezpečnostních sborů vyšetřovala dva případy v souvislosti s údajným zneužitím úřední moci s rasovým motivem nebo motivem nesnášenlivosti z etnických důvodů. Tyto

¹⁹V letech 2005 a 2008 Evropský parlament schválil usnesení ukládající českým státním orgánům prasečí farmu z místa odstranit, www.radio.cz/en/section/news/ep-calls-for-removal-of-pig-farm-from-site-of-roman-concentration-camp, www.romea.cz/english/index.php?id=detail&detail=2007_722.

²⁰Viz Strategie romské integrace 2014–2020, str.38 (dostupné pouze v češtině). www.ec.europa.eu/justice/discrimination/files/roma_czech_republic_strategy2_cs.pdf

²¹Evidenčně statistický systém kriminality Policejního prezidia.

případy se týkaly jednoho člena vězeňské služby a jednoho příslušníka policejního sboru. V tomto kontextu poradní výbor shledává, že tato čísla jsou velmi nízká a pravděpodobně neodpovídají skutečnosti, zejména s ohledem na důvěru v nestrannost mechanismu stížností, a to zejména v případě Romů.

Doporučení

65. Poradní výbor vyzývá státní orgány, aby zajistily ráznější, rychlejší a účinnější kroky k prevenci, vyšetřování a stíhání trestných činů spáchaných z rasových nebo xenofobních pohnutek a zajistily průběžné monitorování tohoto fenoménu ve společnosti.

66. Poradní výbor dále žádá státní orgány, aby rychle a transparentně vyšetřovaly všechny případy údajného zneužití úřední moci a pochybení proto, aby veřejnost včetně Romů získala důvěru v nestrannost a účinnost mechanismu stížností v případech týkajících se zneužití ze strany policie.

Článek 9 Rámcové úmluvy

Dostupnost médií pro příslušníky národnostních menšin

Současná situace

67. Poradní výbor shledává, že rozhlasové a televizní programy i nadále vysílají široké spektrum pořadů pro nebo o národnostních menšinách a že od dokončení digitalizace vysílání v listopadu 2011 se rozhlasové a televizní pokrytí v regionech obývaných příslušníky národnostních menšin výrazně zlepšilo, konkrétně má aktuálně k digitálnímu televiznímu signálu přístup 99,6 % obyvatel. Zejména český veřejnoprávní rozhlas vysílá pořady v jazycích národnostních menšin včetně slovenštiny (dva 15minutové pořady každý týden a jeden 55minutový pořad v neděli), romštiny (dva 15minutové pořady každý týden a jeden 55minutový pořad v neděli) a polštiny (pět 25minutových pořadů v pracovní dny v regionálním vysílání z Ostravy, které je dostupné lidem z polské menšiny obývajícím oblast Českého Těšína). Jednou týdně vysílá také jeden 15minutový pořad v němčině. Poradní výbor s potěšením shledal, že polské studio Českého rozhlasu v Ostravě i nadále produkuje pořady v polštině určené posluchačům v regionu. Také je velmi povzbudivé, že pořady ve slovenštině a romštině se dostávají k širšímu okruhu posluchačů, včetně poměrně velkého počtu posluchačů z většinové české společnosti.

68. Poradní výbor uvítal, že veřejnoprávní programy i nadále vysílají množství dvojjazyčných pořadů v češtině a v jazycích národnostních menšin (s českými titulky). Tyto pořady, které jsou dostupné i české společnosti, přispívají ke zvyšování povědomí a většímu porozumění problémům, které mají dopad na příslušníky národnostních menšin. Mezi tyto pořady patří dlouhotrvající týdenní televizní cyklus *Babylon*, týdeník *Kosmopolis*, měsíčník *Home in the middle of Europe* a čtrnáctideník *Encounters*. Poradní výbor však zaznamenal, že jediné vysílání výhradně v minoritním jazyce (pořad „Známe se?“ v polštině) bylo v roce 2013 přesunuto do velmi nevhodného času, a tudíž přišlo o značnou část svých potenciálních diváků. V tomto kontextu je velmi vítaná informace o nových možnostech, které se otevřely díky digitalizaci, díky níž se počet programů veřejnoprávní televize zvýšil ze dvou na šest (a tím se otevřelo více času na vysílání o menšinách a v jazycích národnostních menšin).

69. Kromě toho veřejnoprávní televize i nadále vysílá velké množství pořadů, včetně dokumentů, filmů, divadelních her a hudby v jazycích národnostních menšin s českými titulky. Ačkoliv tyto pořady necílí přímo na příslušníky národnostních menšin, seznamují většinovou společnost i menšiny s cizími (i v případě minorit) jazyky, zejména se slovenštinou, němčinou a polštinou.

70. Dále je poradní výbor potěšen, že Česká televize v roce 2015 odvysílala rozsáhlou a velmi dobře hodnocenou kampaň na zvýšení povědomí o Romech, jejich historii, kultuře a tradicích v týdnu Mezinárodního dne Romů (8. duben). Filmy a dokumenty o Romech a zachycující Romy se v tomto týdnu vysílaly v hlavním čase každý den.

71. Poradní výbor s politováním shledává, že objem finančních prostředků vyplácených Ministerstvem kultury na podporu tištěných médií v jazycích národnostních menšin, včetně jazyků, jimiž mluví méně početné skupiny, se v posledních letech snížil z 30 milionů korun na 16 milionů korun v roce 2013. Toto omezení financování je obzvláště problematické pro méně početné národnostní menšiny, pro které jsou tištěné publikace jediným médiem dostupným v České republice. Skutečnost, že granty přidělované Ministerstvem kultury nemohou být využity na financování internetových publikací nebo stránek v jazycích národnostních menšin, není jen politováníhodná, ale také poukazuje na akutní potřebu uzpůsobení předpisů tak, aby odpovídaly požadavkům digitální doby.

72. Poradní výbor také lituje toho, že kromě toho, že počet novinářů spojených s některou z národnostních menšin, zejména v televizi, je velmi malý, jen málo zástupců národnostních menšin bylo jmenováno do programových rad regionálních veřejnoprávních stanic rádia a televize. Podle informací poskytnutých národnostními menšinami i nadále funguje poradní shromáždění menšin v regionálním studiu Českého rozhlasu Ostrava, ale v regionálních pobočkách České televize nejsou žádní zástupci národnostních menšin.

73. Poradní výbor však povzbudilo, že v březnu 2015 představitelé Českého rozhlasu a České televize uspořádali z popudu Rady vlády pro národnostní menšiny setkání se zástupci národnostních menšin, které se zaměřilo na očekávání a návrhy týkající se pořadů o národnostních menšinách v jejich mateřských jazycích. Představitelé národnostních menšin v této souvislosti vyjádřili svou spokojenost s pozitivním přístupem, který projevili zástupci veřejnoprávních médií, a vyjádřili naději ohledně směru, kterým se situace vyvíjí.

Doporučení

74. Poradní výbor žádá státní orgány, aby pokračovaly v podpoře vysílání rozhlasových a televizních pořadů pro a o národnostních menšinách v jejich jazycích. Státní orgány by měly přehodnotit kritéria

využívaná při rozdělování grantů tak, aby splňovala požadavky digitálního věku.

75. Státní orgány by dále měly zajistit, aby probíhaly pravidelné konzultace s národnostními menšinami a tyto se podporovaly v aktivním zapojení do tvorby pořadů pro ně určených prostřednictvím náboru novinářů, kteří jsou příslušníky národnostních menšin, a jejich zapojení do přípravy rozhlasového a televizního vysílání pořadů o minoritách, zejména pak v regionech, kde žijí příslušníci národnostních menšin ve velkém počtu.

Článek 10 Rámcové úmluvy

Využití minoritních jazyků v úředním styku

Současná situace

76. Poradní výbor uznává, že v zásadě mají příslušníci národnostních menšin právo jednat s úřady v minoritním jazyce. S politováním však shledává, že v praxi se toto právo uplatňuje pouze v obcích, kde byly založeny výbory pro národnostní menšiny, a to ve velmi omezené míře. V těchto obcích je ve skutečnosti orgán obce (starosta) povinen zveřejňovat pouze předpisy, které ovlivní práva příslušníků dané národnostní menšiny v jazyce této menšiny (kromě češtiny). V tomto kontextu poradní výbor vítá dodatky k zákonu o obcích přijaté v roce 2012, které zjednodušily proces zakládání výborů pro národnostní menšiny a zavedly pravidlo, kdy v případě, že celkový počet příslušníků národnostních menšin překročí 10 % z celkového počtu obyvatel obce, vzniká povinnost takový výbor ustavit, přičemž podíl 10 % je tvořen součtem všech národnostních menšin, nikoliv pouze jednou menšinou, jak tomu bylo dříve.

77. Poradní výbor lituje toho, že podle informací, které poskytla Rada vlády pro národnostní menšiny, po uveřejnění dat o sčítání lidu z roku 2011 a vzhledem k obecnému poklesu počtu lidí uvádějících svou etnickou příslušnost, se počet obcí, které mají ze zákona povinnost založit výbory pro národnostní menšiny, snížil na 51 (ve srovnání s 283 obcemi, které minimální počet splňovaly před sčítáním). Tato situace je znepokojivá hlavně proto, že hodnoty vycházejí výhradně z výsledků sčítání lidu. Poradní výbor opět lituje nedostatku informací o praktické implementaci práva na využití minoritních jazyků při komunikaci s úřady, a to ani v obcích, kde výbory pro národnostní menšiny založeny byly.

Doporučení

78. Poradní výbor znovu žádá státní orgány, aby přehodnotily legislativu, politiku a všechna další opatření související s praktickou situací využívání minoritních jazyků v úředním styku.

79. Zejména je třeba, aby se státní orgány zasadily o to, aby právo používat minoritní jazyk v úředním styku bylo respektováno ve všech obcích, na které se zákon vztahuje. Zejména pak poradní výbor vyzývá státní orgány k tomu, aby při uplatňování zákona zaujaly flexibilní a pragmatický postoj a nespolehaly se výhradně na sčítání lidu. Intenzivní konzultace se zástupci všech národnostních menšin by se měly zachovat za účelem pravidelného určování stávajících potřeb a poptávky v souvislosti s jazyky národnostních menšin v úředním styku.

Článek 11 Rámcové úmluvy

Příjmení a křestní jména v minoritních jazycích

Současná situace

80. Poradní výbor bere na vědomí, že v souladu s ustanoveními zákona o matrikách²² mohou příslušníci národnostních menšin požadovat, aby jejich jméno bylo v matrice zapsáno v minoritním jazyce se zvláštními diakritickými znaménky, a dále že ženy, které jsou příslušnicemi národnostních menšin, mohou mít ve svých dokladech zapsáno příjmení bez české ženské přípony, „ová“.

81. Poradní výbor s potěšením shledal, že zákon o matrikách byl v roce 2013 upraven²³ tak, aby bylo zřejmé, že právo nechat si zapsat jméno do matriky v minoritním jazyce se vztahuje na křestní jména i příjmení, což dříve nebylo jasné. Úpravy toto právo rozšířily také na registrovaná partnerství.

82. Poradní výbor s potěšením shledává, že zástupci národnostních menšin neoznačili žádné konkrétní problémy související s uplatňováním zákona o matrikách příslušnými úředníky způsobem odpovídajícím potřebám, které příslušníci národnostních menšin vyjádřili v souladu se zásadami uvedenými v článku 11 Rámcové úmluvy.

Doporučení

83. Poradní výbor vyzývá státní orgány, aby i nadále vykládaly zákon o matrikách v souladu se zásadami definovanými v článku 11 Rámcové úmluvy.

Dvojazyčné nápisy a místní názvy

Současná situace

84. Poradní výbor bere na vědomí, že vymáhání práva zobrazovat dvojazyčné nápisy a označení místních názvů je podmíněno počtem osob příslušejících k národnostní menšině, která tvoří nejméně 10 % všech obyvatel obce, a založením místního výboru pro národnostní menšiny. Shledává, že po zveřejnění údajů ze sčítání lidu provedeného v roce 2011, jsou právní požadavky na zobrazování dvojazyčných českých a polských názvů a nápisů splněny ve třiceti obcích v okresech Frýdek-Místek a Karviná, české a slovenské názvy jsou ze zákona povinné v osmi obcích v okresech Bruntál, Břeclav, Cheb, Karlovy Vary a Jeseník a české a německé názvy ve třech obcích v okrese Sokolov.

85. Poradní výbor s potěšením shledává, že počet obcí v okresech Frýdek-Místek a Karviná, kde jsou vyvěšeny dvojazyčné české a polské cedule a místní názvy, se zvýšil ze třinácti obcí v roce 2010 na všech třicet zúčastněných obcí dnes. Také s potěšením shledává, že zatímco v roce 2010 nebyly nikde dvojazyčné české a slovenské názvy, objevují se dnes ve dvou obcích v okresech Frýdek-Místek a Český Krumlov. Na závěr poradní výbor se zájmem shledává, že pokračují debaty o umístění dvojazyčných českých a německých názvů v okrese Sokolov.

Doporučení

86. Poradní výbor vyzývá státní orgány, aby i nadále podporovaly místní úřady v okresech, kde není právo na dvojazyčné názvy a místní označení zavedeno v praxi, v přijímání opatření k zajištění účinné implementace ustanovení článku 11, odstavce 3 Rámcové úmluvy.

²²Zákon č. 301/2000 Sb. o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů.

²³Zákon č. 312/2013, který se týkal úpravy občanského zákoníku.

Článek 12 Rámcové úmluvy

Mezikulturní rozměr vzdělávání

Současná situace

87. Poradní výbor si je vědom, že v roce 2007 se podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání stal povinnou součástí osnov průřezový předmět *Výchova demokratického občana*. Kromě toho se průřezový předmět *Multikulturní výchova* zaměřuje na výuku a zvyšování povědomí dětí o rozmanitosti jejich kulturní identity, tradic a hodnot. Děti se seznámí se základními informacemi o různých etnických a kulturních skupinách žijících v České republice a v Evropě, rozvinou schopnost orientovat se v pluralitní společnosti a využívat mezikulturní kontakty, naučí se rozpoznávat a tolerovat rozdíly jiných národnostních, etnických, náboženských a sociálních skupin a pracovat s příslušníky jiných sociokulturních skupin a naučí se rozeznávat projevy rasové nenávisti a xenofobie.

88. Poradní výbor dále bere na vědomí, že v roce 2013 aktualizovalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy své doporučení vyučovat historii 20. století s cílem předávat informace o nacismu, druhé světové válce, holocaustu a genocidě Romů. Zvláštní důraz se přitom klade na výuku o holocaustu a genocidě Romů na specializovaných seminářích *Jak učit o holocaustu* nebo prostřednictvím dokumentárního projektu pro žáky *Sousedé, kteří zmizeli* (pod záštitou vzdělávacího oddělení Památníku Terezín a vzdělávacího a kulturního centra Židovského muzea v Praze). Poradní výbor dále bere na vědomí, že program zahrnuje také informace o vyhoštění sudetských Němců.

Doporučení

89. Poradní výbor vyzývá české státní orgány, aby pokračovaly ve snaze rozvíjet občanský a mezikulturní obsah v učebnicích a osnovách, a zajistily tak, aby výuka dějepisu dostatečně pokrývala období 20. století.

Rovný přístup ke vzdělání, situace Romů

Současná situace

90. Poradní výbor si je vědom, že implementace rozsudku Evropského soudu pro lidská práva²⁴ ve věci D. H. a dalších v. Česká republika (podání č.57325/00), v němž soud shledal, že Česká republika porušila Evropskou úmluvu o lidských právech tím, že umístila nepřiměřený počet romských dětí do „zvláštních škol“, kde byly vyučovány podle omezených osnov a segregovány od většinové studentské populace, probíhá déle než sedm let. Podle školského zákona z roku 2005 se „zvláštní školy“ přejmenovaly na „praktické školy“, aniž by došlo k výrazné změně jejich složení, osnov nebo postavení ve vzdělávacím systému státu, v němž jsou i nadále považovány za větev „speciálního vzdělávání“. Tyto školy i nadále vyučují podle zúžených osnov, což žákům brání v postupu na vyšší úroveň vzdělávání. Nejnovější Akční plán inkluzivního vzdělávání i Konsolidovaný akční plán výkonu rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci D. H. z roku 2012, oba zaměřené na snížení počtu romských žáků ve třídách „speciálních škol“, svůj cíl nesplnily.

91. Ve skutečnosti podle zvláštního zástupce pro romské záležitosti generálního tajemníka Rady Evropy se poměr romských dětí ve „speciálních třídách“ a „praktických školách“ během školního roku 2013–2014 zvýšil na 32,4 % z 28,2 % v roce 2012–2013. Procento romských dětí na běžných školách se zároveň snížilo z 10,3 % na 9,5 %.²⁵ Tato zjištění všeobecně potvrzují zjištění veřejného ochránce práv z roku 2012, podle nichž romské děti tvořily 35 % všech dětí v „praktických školách“. Kromě toho podle romských účastníků rozhovorů dochází k případům oddělení romských dětí od většiny dokonce i v běžných školách.

92. V této obecně znepokojivé situaci poradní výbor vítá nedávnou úpravu školského zákona přijatou 13. února 2015, která v souvislosti s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami odstranila pasáž představující riziko, že děti bez mentálního postižení budou dál zapisovány na „praktické školy“. Poradní výbor vítá tuto úpravu jako první krok směrem k reformě českého školství a inkluzivnímu vzdělávání.

93. Státní orgány i nadále implementují programy cílené na romské děti, jejichž záměrem je zlepšení jejich vyhlídek na vzdělání. Program na podporu romské integrace poskytuje brzkou péči romským dětem ze sociálně znevýhodněného prostředí tak, aby bylo zajištěno jejich vzdělávání v rámci běžného systému. V rámci programu „Podpora sociálně znevýhodněných romských studentů na středních školách“ bylo v roce 2013 romským studentům uděleno 1 280 stipendií. Na závěr byly v rámci

²⁴ Rozsudek ve věci D.H. a dalších v. Česká republika (podání č.57325/00) ze dne 13. listopadu 2007; viz tisková zpráva Evropského soudu pro lidská práva.

²⁵ Viz vyjádření zvláštního zástupce pro romské záležitosti generálního tajemníka Rady Evropy z 12. března 2015 www.romea.cz/en/news/world/council-of-europe-says-there-are-still-too-many-romani-children-in-the-czech-special-schools.

„Programu financování pomocných učitelů pro sociálně znevýhodněné děti, žáky a studenty“ vytvořeny nové asistentské pozice. Poradní výbor tyto snahy vítá, ale zároveň vnímá, že mají omezený rozsah a dosud nedosáhly stanovených cílů.²⁶

94. Dalším problémem je nízká předškolní docházka romských dětí, což vytváří handicap hned na začátku jejich vzdělávání. Zatímco obecně navštěvuje mateřské školy v České republice 80 % všech dětí, údaj pro romské děti je mnohem nižší, konkrétně 30 %. V tomto kontextu poradní výbor vítá rozhodnutí státních orgánů poskytovat od roku 2012 poslední rok vzdělávání v mateřských školách zdarma i plány na zavedení povinné docházky v tomto předškolním roce. Tento krok by měl romské děti lépe připravit na základní školu, a tak zvýšit jejich šance na úspěch.

Doporučení

95. Poradní výbor vyzývá státní orgány, aby co nejdříve podnikly veškerá nutná opatření k implementaci rozsudku D. H., zejména bez dalšího odkladu eliminovaly praktiky vedoucí k přetrvávající segregaci romských dětí ve školách, a posílily snahy o nápravu dalších nedostatků, s nimiž se romské děti na poli vzdělávání potýkají. Státní orgány musí romským dětem zajistit rovné příležitosti, aby měly přístup ke kvalitnímu vzdělávání na všech úrovních. Je třeba přijmout opatření, která zabrání tomu, aby byly děti nevhodně umísťovány do „praktických škol“, a zajistit, aby umístění do systému speciálního vzdělávání bylo podmíněno informovaným souhlasem. Normou by mělo být umísťování do standardních škol a speciální školství by mělo být vyhrazeno pouze pro výjimečné případy. Veškeré diagnostické testy vyhodnocující schopnosti dětí ve školním věku je třeba provádět způsobem, který zohledňuje individuální původ a zázemí dítěte, a ve všech třídách se musí pravidelně opakovat.

96. Poradní výbor vyzývá státní orgány, aby zajistily přístup k předškolním zařízením pro všechny romské děti a zaručily, že osnovy v těchto mateřských školách odpovídají různorodým potřebám a mnohojazyčnému složení příslušných skupin.

²⁶ Podrobnější informace najdete v přehledu základních skutečností o situaci Romů v České republice, který vydalo Evropské fórum Romů a travelerů v březnu 2015.

Článek 14 Rámcové úmluvy

Výuka minoritních jazyků a v minoritních jazycích a vzdělávání v těchto jazycích

Současná situace

97. Poradní výbor bere na vědomí, že školský zákon z roku 2004 vytváří nezbytné podmínky zaručující rovný přístup ke vzdělání pro děti z národnostních menšin a že zástupci národnostních menšin vyjadřují obecnou spokojenost s jeho implementací.

98. Dobře rozvinutý systém vzdělávání v polském jazyce, který funguje od školek po střední školy, funguje v okresech Frýdek-Místek a Karviná, kde mají studenti z polské minority možnost vzdělávat se v polštině. Poradní výbor bere na vědomí, že ve školním roce 2014/2015 navštěvovalo 852 dětí 32 polských mateřských škol, 1 781 dětí se vzdělávalo v polštině na 25 základních školách v regionu a tyto počty se meziročně zvyšují. Počet dětí navštěvujících střední školy, kde výuka probíhá v polštině (383 ve školním roce 2014/2015), však ukázal, že se trend ubírá opačným směrem.

99. Poradní výbor s politováním shledává, že od posledního monitorovacího cyklu se situace nezměnila a že romské děti nemají možnost se na základních školách učit romštinu. Romský jazyk se však jako cizí jazyk vyučuje pro 41 dětí na jedné střední škole (Střední odborné škole managementu a práva).

100. Pokud jde o ostatní jazyky, ze statistických údajů shromážděných Ministerstvem školství není možné určit počet žáků, kteří se vzdělávají na základních a středních školách a jsou příslušníky národnostní menšiny, a následně se děti z národnostních menšin, které patří například k ruské nebo německé minoritě, učí tyto jazyky v rámci studia moderních jazyků, které je součástí osnov. Vzhledem k malému počtu a geografickému rozptýlení příslušníků národnostních menšin je velmi těžké splnit podmínku osmi dětí žádajících výuku v minoritním jazyce na konkrétní škole. Výuku jazyků méně používaných v České republice, jako je například maďarština nebo chorvatština, zajišťují organizace těchto národnostních menšin s finanční pomocí státu a představitelé těchto menšin uvádějí, že jsou se současnou situací spokojeni.

Doporučení

101. Poradní výbor vyzývá státní orgány, aby situaci i nadále monitorovaly ve spolupráci se zástupci národnostních menšin a hodnotily, zda rámec výuky minoritních jazyků a v minoritních jazycích odpovídá skutečným potřebám a případně podnikly kroky nezbytné k odstranění nedostatků.

102. Státní orgány by měly zintenzivnit své úsilí a poskytnout příslušníkům romské komunity lepší příležitosti vzdělávání v jejich jazyce podle poptávky.

Článek 15 Rámcové úmluvy

Účast příslušníků národnostních menšin v rozhodovacím procesu

Současná situace

103. Poradní výbor poukazuje na fakt, že rámec upravující konzultační mechanismy se od posledního monitorovacího cyklu nezměnil. Rada vlády pro národnostní menšiny je i nadále hlavním diskusním fórem pro zástupce všech uznávaných národnostních menšin a ministry vlády a hraje klíčovou roli v tvorbě, implementaci a monitorování politiky týkající se minorit. Poradní výbor s potěšením shledává, že v roce 2013 byli do Rady přizváni zástupci běloruské a vietnamské menšiny (viz související komentář pod článkem 3).

104. Na úrovni obcí je postup zakládání výborů pro národnostní menšiny pomalý, a to navzdory poměrně nízkému minimálnímu počtu (10 % populace na úrovni obcí a 5 % na úrovni krajů). Po posledním sčítání lidu se ve skutečnosti počet obcí povinných ze zákona tyto výbory zakládat snížil na 51 (z 283) a k dnešnímu dni bylo založeno pouze 66 výborů národnostních menšin (32 v obcích, kterým to ukládá zákon, a 34 v obcích, které tuto povinnost nemají). Na úrovni krajů byly založeny tři výbory, a to v Karlovarském a Moravskoslezském kraji a v hlavním městě Praha (které mají tuto povinnost ze zákona) a v Ústeckém kraji. Kromě toho některé kraje mají komise pro národnostní menšiny v rámci struktury krajských zastupitelstev (například Jihomoravský kraj) a někde se o záležitostech souvisejících s národnostními menšinami diskutuje v organizacích zaměřených na lidská práva.

105. Členství ve výborech pro národnostní menšiny upravuje § 117 zákona o obcích. V souladu s jeho ustanoveními mají být zástupci národnostních menšin pověřeni nevládními organizacemi národnostních menšin a mají tvořit nejméně polovinu členů výboru. Poradní výbor však shledává, že někteří představitelé národnostních menšin mají i nadále pochybnosti o ne zcela jasném postupu jmenování členů, kteří mají sloužit v obecních výborech pro národnostní menšiny. Zejména podle představitelů polské menšiny někteří jmenovaní vhodně nereprezentují minoritu, za kterou ve výboru vystupují, přičemž nejednají v zájmu této národnostní menšiny a účinně brání požívání práv zaručených Rámcovou úmluvou a zákonem o právech příslušníků národnostních menšin z roku 2001.

Doporučení

106. Poradní výbor znovu vyzývá státní orgány, aby na základě konzultací se zástupci národnostních menšin přezkoumaly legislativní ustanovení a správní pravidla a postupy upravující zakládání, jmenování a fungování výborů pro národnostní menšiny s cílem odstranit zjištěné nedostatky.

107. Dále vyzývá státní orgány, aby přehodnotily postupy jmenování členů výborů pro národnostní menšiny s cílem zajistit větší zapojení organizací národnostních menšin do tohoto procesu a zajistit, aby jmenovaní představitelé měli důvěru a podporu národnostní menšiny, kterou zastupují.

Účast Romů

Současná situace

108. Podle zprávy, kterou vládě předložil ministr pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu v únoru 2015, Agentura pro sociální začleňování založená v roce 2008 s cílem implementovat 71 projektů obsažených ve Strategii boje proti sociálnímu vyloučení plně implementovala 16 a částečně 37 z těchto projektů. Poradní výbor však upozorňuje, že podle převažující většiny romských představitelů tato strategie neplní své cíle. Právě naopak, účastníci rozhovorů s poradním výborem uvedli, že ačkoliv situace Romů v České republice nikdy nebyla příliš dobrá, nebyla nikdy tak dramatická jako nyní.

109. V tomto kontextu poradní výbor zaznamenal nedávnou změnu ve vedení Agentury, která vedla k výpovědi bývalého ředitele (podle dostupných informací z nejasných důvodů, údajně kvůli špatné komunikaci s nadřízenými). Nový ředitel Agentury je bývalý vedoucí Odboru prevence kriminality Ministerstva vnitra. Bez ohledu na kvality nově jmenovaného ředitele poradní výbor shledává, že jeho předchozí funkce vyvolává otázky v souvislosti s vnímanou sekuritizací romské politiky v České republice. Poradní výbor dále shledává, že ačkoliv převážná většina účastníků a příjemců projektů Agentury jsou Romové, ani název Agentury na Romy neodkazuje a romští zástupci nikdy nebyli řádně zapojeni do její práce.

110. Rada vlády pro záležitosti romské menšiny, což je stálý poradní orgán vlády v oblasti romských otázek, je odpovědná za monitorování politiky cílené na integraci Romů. Poradní výbor vnímá zejména aktivní roli, kterou Rada hraje, kdy při mnoha příležitostech přijala a vydala svá stanoviska k záležitostem, které jsou pro Romy významné, jako například úpravám zákona o pomoci v hmotné nouzi. Poradní výbor zaznamenal, že v roce 2014 byly kompetence Rady rozšířeny, čímž se ustavila její poradní role vůči Agentuře pro sociální začleňování. Poradní výbor však shledává, že podle informací od

romských představitelů členové Rady zastupující vládu často vykazují nedostatečnou angažovanost ve své práci.

111. Vítána je informace o tom, že Ministerstvo práce a sociálních věcí spolu s Ministerstvem pro regionální rozvoj a Ministrem pro rovné příležitosti v současné době připravují zákon o sociálním bydlení. Podle účastníků rozhovorů s poradním výborem bude tento zákon předložen parlamentu v roce 2016, a pokud bude schválen, vstoupí v platnost v roce 2017. Zákon má tvořit právní rámec zaručující práva majitelů nemovitostí a nájemníků a vytvořit plán financování renovací a rekonstrukcí vhodnějších prázdných nemovitostí v soukromém vlastnictví.

Doporučení

112. Státní úřady musí podniknout kroky ke zlepšení životní podmínky Romů, zejména vytvořit podmínky, které by umožnily přestěhovat obyvatele ubytoven do odpovídajících sociálních bytů.

III. ZÁVĚRY

113. Poradní výbor navrhuje, aby zde uvedené závěry a doporučení sloužily jako podklad pro usnesení, které by přijal Výbor ministrů v souvislosti s implementací Rámcové úmluvy v České republice.

114. Státní orgány by měly vzít na vědomí podrobná zjištění a doporučení obsažená v části I a II Čtvrtého stanoviska poradního výboru. Zejména by měly zavést následující opatření s cílem zlepšit další implementaci Rámcové úmluvy:

Doporučení okamžitých kroků²⁷

- > **podporovat toleranci a respekt mezi většinovým obyvatelstvem; vynakládat trvalé a účinné úsilí k prevenci, potírání a trestání nerovnosti a diskriminace, kterou trpí Romové; zlepšit životní podmínky Romů, zejména vytvořit podmínky, které by umožnily přestěhovat obyvatele ubytoven do odpovídajících sociálních bytů;**
- > **posílit snahy v boji proti projevům nesnášenlivosti, rasismu, xenofobie a nenávistným výrokům, které jsou přítomné v české společnosti, zároveň účinněji monitorovat situaci a uplatňovat přiměřené sankce, pokud bude třeba;**
- > **co nejdříve podniknout veškerá opatření nutná k okamžité eliminaci postupů, které vedou k přetrvávající segregaci romských dětí ve školách, a zdvojnásobit snahu o nápravu ostatních nedostatků, které postihují romské děti v oblasti vzdělávání; zajistit romským dětem rovné příležitosti přístupu ke kvalitnímu vzdělání na všech úrovních; přijmout opatření k prevenci nevhodného umístování dětí do „praktických škol“ a zajistit, aby umístování do „speciálních škol“ probíhalo pouze na základě informovaného souhlasu;**
- > **na základě konzultací se zástupci národnostních menšin přezkoumat legislativní ustanovení a správní pravidla a postupy upravující zakládání, jmenování a fungování výborů pro národnostní menšiny; přehodnotit postupy jmenování členů výborů pro národnostní menšiny s cílem zajistit větší zapojení organizací národnostních menšin do tohoto procesu a zajistit, aby jmenování představitelů měli důvěru a podporu národnostní menšiny, kterou zastupují.**

²⁷Doporučení jsou uvedena v pořadí odpovídajících článků Rámcové úmluvy.

Další doporučení²⁸

- > pokračovat ve snaze o otevřený a inkluzivní přístup při uplatňování Rámcové úmluvy a o to, aby se zabránilo svévolnému vytváření rozdílů v požívání práv, která Rámcová úmluva zaručuje; pravidelně vyhodnocovat dopad uplatňování kritéria státního občanství v souvislosti s přístupem k právům minorit tak, aby jeho účinkem nebylo vylučování osob z rozsahu aplikace této úmluvy neoprávněným a svévolným, tedy diskriminačním, způsobem;
- > zvážit možnost shromažďování informací o situaci národnostních menšin dalšími způsoby mimo sčítání lidu, přičemž je třeba plně dodržovat mezinárodní standardy v oblasti ochrany osobních údajů;
- > dále podporovat a spolupracovat s Kanceláří veřejného ochránce práv tak, aby mohl účinně plnit svou funkci, zejména s ohledem na vynucování jeho doporučení; zvážit rozšíření pravomocí veřejného ochránce práv, zejména pak s ohledem na možnost provádění vlastního vyšetřování a zahajování soudních řízení;
- > soustředit veškeré potřebné úsilí a zdroje na implementaci Strategie boje proti sociálnímu vyloučení 2011–2015 a národní Strategie romské integrace 2014–2020 a zároveň do všech projektů a činností aktivně zapojit romské představitele;
- > bez dalšího odkladu účinně vyřešit nedořešené otázky, jako je odškodnění obětí sterilizace bez předchozího svobodného a informovaného souhlasu;
- > v souladu s cílem stanoveným v rámci Strategie romské integrace odstranit prasečí farmu z místa bývalého koncentračního tábora v Letech;
- > ve spolupráci se zástupci národnostních menšin dále podporovat rozhlasové a televizní vysílání pořadů pro národnostní menšiny a o nich a také v jazycích národnostních menšin; přehodnotit kritéria rozdělování grantů tak, aby odpovídala poptávce digitálního věku;
- > zajistit přístup k předškolním zařízením pro všechny romské děti a zaručit, že osnovy v těchto mateřských školách odpovídají různorodým potřebám a mnohojazyčnému složení příslušných skupin.

²⁸Doporučení jsou uvedena v pořadí odpovídajících článků Rámcové úmluvy.